

ПОСТЧОВЕШКОТО ТЯЛО

Дино Павлович

През 1965 г. американският психолог Джеймс Бедфорд, смъртно болен, заедно със завещанието си подписва договор без срок на валидност с Евън Купър – предприемач визионер, основател на „Лайф икстеншън съсайъти“, първата компания по крионика.

Идеята е тялото на Бедфорд да се замрази, докато рано или късно не бъде съживено от учените на LES като резултат от успешния напредък в изследванията върху възстановяването и удължаването на живота.

В днешно време има три такива компании: „Алкор“ (наследница на „Лайф икстеншън съсайъти“) и „Крайоникс институт“ в Америка и „Криорус“ в Русия. Клиентите им са няколкостотин и в момента – това си струва да се спомене – почиват в течен азот в големи хладилници. Цените се движат около 200 хиляди долара в Америка и 30 хиляди долара в Русия, но не се плашете – съществува и далеч по-достъпната възможност да ви замразят само главата.

Тази практика, в която бихме могли да привидим поредното проявление на нашия сциентичен хюбрис, намира основанията си в логиката на постхуманното, логика на предизвикателството към границите на твърде човешкото, за която тялото се превръща в привилегировано пространство, тъй като е въплътено свидетелство за нашето безсилие.

Да приемаме ограниченията, означава да признаем неотменимото съществуване на една даденост, в конкретния случай – дадеността на човешката природа. Защо съвременният *homo faber* да не бива да изследва без ограничения своите възможности? Защо да трябва фаталистично да се примирява със съдба, която не е избирал, в съгласие с един предполагаем природен закон? Ако няма Бог (да си припомним смъртта на Бога у Ницше), защо да не заемем мястото му? А Бог наистина трябва да е мъртъв окончателно, ако последното ти желание е не да отидеш в рая, а да се събудиш в лаборатория.

Сартър ще настоява на преимуществото на съществуването пред същността, т.е. на първостепенното значение на свободата в живота на човека, който, съвсем без да трябва да реализира една предопределена човешка същност, може да насочи действията си към собствената си представа за човешкото: където няма Бог, единствена човешка природа е онази, която изграждаме с действията си – именно съществуването си.

Преодоляването на една даденост обединява и често смесва помежду им постхуманното и трасхуманното (термин, създаден първоначално от Джулиан

Хъксли). Контекстът на постхуманизма обхваща включително и много различни помежду им хоризонти, сред които частично и самия трансхуманизъм, но докато последният настоява на преодоляването на най-големите човешки ограничения, вярвайки във всемогъщието на технологията и следователно на човека, постхуманизмът се стреми да преформулира класическите парадигми за човека, природата и културата, като при това израства от антихуманистичната мисъл.

В скорошна своя работа Роза Брайдоти посочва антихуманизма като един първи „източник на постхуманизма“. Антихуманизмът е критично отношение към универсализиращата идея за човека, която се разпространява през 1970-те години сред поколението на постструктуралистите. Той цели, освен другото, да разкрие несъстоятелността на подчертания антропоцентризм на марксистката философия и най-вече да осъди тенденцията, класическото наследство на понятието за Витрувиев човек да задава норми. Това, което се представя като природа – човешка природа, – в действителност е резултат от културна конструкция, която, веднъж приета за норма, носи риска от империалистични, патриархални (една линия на тази тенденция е феминизмът), расистки (друга е антиколониализмът) отклонения.

Наред с философските си основания, постхуманизмът – който приема интерпретацията на биологичния, някога Хобсов, редуционизъм, за който човек=материя, – все пак включва и разсъждения върху ролята на технологията в предефинирането на онова, което характеризира човешкото, и следователно върху автопоезиса, върху свободното самоопределяне на човека, който си служи с машината, както става ясно от „Манифеста на постхуманизма“ на Робър Папърел. Можем обаче да кажем, че фокусът на трансхуманизма е един вид приложен постхуманизъм или с други думи техно-практическа насоченост към *human enhancement*, към реализирането на постхуманистичната идея за човека във варианти (понякога почти научнофантастични), които нерядко се натъкват на скептицизма и неодобрението на мислители, представители на самия постхуманизъм. В момента основният орган на трансхуманизма е Световната трансхуманистична асоциация, председателствана от Ник Бостром.

Един от водещите автори в трансхуманистичната литература е Макс Мор (с рождено име Макс Т. О'Конър). Футуролог по професия и основател на екстропианизма, едно от основните течения на трансхуманизма, Мор описва едно бъдеще, в което човекът ще придобие пълен самоконтрол, освобождавайки се от най-гнетящите ограничения като смъртта (Мор се занимава и с криоконсервация), старостта, ограничените познавателни способности и непредвидимостта на емоциите. През 1999 г. Мор пише от името на всички „Писмо до майката Природа“, отдавайки ѝ нашата благодарност, но признавайки също, че

„в различни отношения си можела да свършиш и по-добра работа с нашия организъм. Създала си ни уязвими за болести и рани. Задължаваш ни да остаряваме и умираме, и то тъкмо когато започваме да ставаме мъдри. Проявила си известна стиснатост, като си ни давала съзнание за телесните, когнитивните и

емоционалните процеси в нас. Била си малко нещедра към нас, дарявайки по-остри сетива на други животни. Можем да функционираме само при определени специфични условия на средата. Дала си ни ограничена памет и недостатъчен контрол върху стадните и ксенофобските ни инстинкти. И си забравила да ни дадеш нашето упътване за употреба!“

Майката природа ще трябва да приеме серия от подобрения: повече няма да търпим да остаряваме и умираме, ще усъвършенстваме паметта и интелигентността си, ще контролираме генетичните и неврологичните си програми, ще избираме формата на тялото си и най-сетне ще контролираме емоциите си.

Наред с криониката, в ход са изследвания срещу остаряването на тялото чрез контрол и обръщане на клетъчните процеси. Ако безсмъртието засега остава утопия, определени автори (Като Одри де Грей, английски генетик, ангажиран с изследването и лекуването на остаряването) поддържат, че някои от хората, които ще живеят сто години по-дълго, вече са родени.

Фундаментален принос към трансхуманистичните изследвания идва от страна на нанотехнологиите: чрез вграждането на електроди или микрочипове в мозъка според трансхуманистите ще бъде възможно да са засили мозъчната дейност, като така се осигуряват по-добри постижения. Интеграцията чрез вклиняване между тяло и технология ще бъде началото на едно нормално допълване на натуралното и изкуственото, до степен да бъдат неразличими в двойствената фигура на киборга – нещо като машина, в която се взаимопроникват организъм и кибернетика, на който вече подражава фиборгът – функционалният киборг (*functional cyborg*), който обхваща всички нас в качеството ни на ползватели на изкуствени приспособления като очила, протези, технологии.

Инкорпорирането на техниката е повече от общоприета практика, следвана най-вече в областта на терапевтиката с ползване на бионика и на протетичната индустрия, и прилагана от известно време и в областта на контрацепцията чрез подкожни импланти, които регулират отделянето на определени вещества. Феноменът би могъл да приеме такива размери, че да не се ограничава до възстановяването на човешките способности, а да се впусне в реализирането на ултрачовешки киборг, в прехода от човешко към постчовешко тяло. Според Световния икономически форум (Global Agenda Council on the Future of Software & Society) ни очаква бъдеще на мобилни телефони, имплантирани в ръката, а вече съществуват т.нар. интелигентни татуировки – подкожни чипове, които ни държат осведомени за здравословното ни състояние или изпращат и получават информация. Статия в „Иконъмист“ от август 2018 г. (*Why Swedes are inserting microchips into their bodies*) съобщава, че Швеция е най-напредналата в имплантирането на микрочипове държава, така че някои железопътни гари разпознават регистрираните лични данни, улеснявайки заплащането на билетите на тези протокиборги. Золтан Ищван, основателят на Трансхуманистичната партия, който през 2016 г. се беше кандидатирил за

президентските избори в САЩ, по време на предизборната си кампания, освен че обикаляше с бус във формата на ковчег – като оскърбление към плашилото на смъртта, показваше микрочипа, с който пали колата си и извършва онлайн плащания.

Но не само се предвещава бъдеще, в което микроустройства ще поправят нашите ограничения, дори онези, които досега не сме усещали – предвижда се възможността данните от мозъка да се прехвърлят на материални или дигитални носители (*mind uploading*), които да гарантират съхраняването и възвръщането им. В редукионистката перспектива, според която умът съвпада със сложната мрежа от неврони, изкуственото му репродуциране би съответствало на точното имитиране на даден човешки мозък, качен на компютър.

Що се отнася до контрола на емоциите, говори се за „хапчета за характера“, които надхвърлят терапевтичния хоризонт на антидепресантите, обещават автономно и съзнателно управление на емоционалните отношения, повлиявайки на типични смущения като стеснителността или тъгата чрез лекарства, които регулират функционирането на невротрансмитерите. Дейвид Пиърс, автор на манифеста „Хедонистичен императив“, утвърждава моралното задължение, страданието да бъде отстранено от душата, така както сме направили с болката на тялото, чрез нанотехнологии и генно инженерство, постигайки целта на едно райско блаженство.

Творческата интерпретация на тази гордост на свободата, приложена към самоопределянето на собственото тяло, също заслужава внимание. Припомням случая на Орлан (псевдоним на Мирел Сюзан Франсет Порт), пърформанс художничка, която многократно се е показвала по време на хирургическите трансформации, на които се е подлагала. В едно видео интервю твърди – с думи, които напомнят онези на Мор, – че не приема природата, виновна за смъртта и остаряването, а в началото на лекция в Аржентина с ирония се извинява, че трябва да се възползва от услугите на преводач, но за съжаление, била загубила батериите, хранящи микропроцесора, чрез който може да говори всички езици.

През 1993 г. Орлан си имплантира нещо като силиконови рогца от двете страни на челото, които се превръщат в особено отличителна черта на външния ѝ вид, като документираща цялата операция, извършена в бароково-сюрреалистична атмосфера, в която хирурзите (подобавашо пременени) са придружавани от актьори и музиканти, които празнуват събитието.

Автопоетичната метаморфоза на собственото ѝ тяло, съобразена с личните ѝ канони за артистична женска красота, се превръща в емблема на Орлан и нейния *body art*, целящ да оспорва границите на дадеността на една, както изглежда, превъзможната човешка природа.

Многобройни са антропологичните и етическите дебати по темата. Най-малкото, което може да се каже, е, че преди да влезем в редиците на обвинителите или консерваторите, е редно да останем в тези на скептиците. Постоянно излизат прогнози, сред тях и тази на Рей Кърцуайл. Главен инженер

на Гугъл, през 2005 г. той публикува „Сингулярността е близо“ – книга, в която се предвижда неизбежното настъпване на т.нар. технологична сингулярност, т.е. моментът, от който няма връщане назад, когато самоусъвършенстването на изкуствения интелект ще доведе до преодоляването на обичайното разбиране за човешка интелигентност. Технологията не само ще надхвърли човешките когнитивни способности, а и ще станем свидетели на естествен подбор, в който ще имат успех само кибернетичните хибриди.

Колкото и голяма да е вярата ни във всемогъществото на науката, няма гаранции относно крайния срок за изпълнение на резултатите, още по-малко срок на валидност на договора – Евън Купър загива, изчезнал в морето, но тялото на Джеймс Бедфорт е все още там и чака.

Превод от италиански: ИВА МАНОВА

Източник: *Enciclopedia Treccani. Treccani magazine. Il Chiasmo*, 2019.

https://www.treccani.it/magazine/chiasmo/storia_e_filosofia/Corpo/corpo_ssu_corpo_postumano.html